

Скрипник Д.А.

Херсонський державний університет

МІСЬКИЙ ПРОСТІР ХЕРСОНА В КОНТЕКСТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ

Актуальність теми дослідження цілковито залежить від глибинної зміни уявлень про Південь України на сучасному етапі повномасштабної війни росії проти українського народу. Це змінює розуміння історії України загалом та історію Херсона зокрема. Перебуваючи в окупації місто було пограбоване російськими окупантами та вивезено велику кількість першоджерел. Тому важливо переосмислити історію південноукраїнського регіону виключно за україноцентричними векторами спрямування. Необхідно в корні відійти від імперського та радянського сприйняття Херсона як російського міста, виключно з російським населенням, оскільки це породжено російською пропагандою і викривляє історію міського простору.

Південь України довгий час формувався як український регіон і увійшов до народної пам'яті як вільний край із україномовним населенням і наприкінці XVIII ст. об'єднав Велику Україну завдяки розташуванню своїх портів. Саме в цей час приходить до руху вся Україна і з Лівобережжя, і Правобережжя спрямовує свої товаропотоки в південноукраїнські міста. Водночас на півдні товари довго не затримувались і відправлялись до Західної Європи, що посилює логістичні зв'язки із західноєвропейською цивілізацією і стало важливим фактором прискорених модернізаційних процесів, включно із Херсоном.

Загалом, у південноукраїнському регіоні завдяки процесам модернізації поширились і ідеї «нового життя», що позначилось відходом від традиційно-архаїчних маркерів народного життя до модерного типу

мислення, свідомості, культури, а у соціально-політичному значенні міста Півдня України постали як ліберальні.

Модернізаційні процеси, які розпочались на Півдні України набагато раніше, спричинили поступову трансформацію і міського простору і в Херсоні. Водночас, це потягнуло за собою формування чітких особливостей міста, що стало відрізнятись від інших міст і Херсон включився у формування власної індивідуальності, що якісно відрізняло його від інших. Це стосується і особливостей управління містом, функціональної призначеності вертикалі влади, культури тощо.

Вже на початку першої половини XIX ст. розвиток модернізаційних процесів призвело до розуміння місцевим населенням власної індивідуальності, яке вважало себе не частиною уніфікованого загальноросійського організму російської імперії, а представниками окремого міста, що знаходиться на території Півдня України і зовсім не пишались тим, що були підлеглими династії романовим. Враховуючи те, що найголовнішими цінностями, які були поширені – це цінності комерції, бізнесу і підприємництва і багато місцевих бізнесменів не вважали, що потрібно приходити на святкування днів народження імператорської родини, оскільки ідеї підприємництва це затьмарювало.

Подальший розвиток це отримало наприкінці XIX – XX ст. коли саме в Херсоні В. Гошкевич організовує першу ліберальну газету і розпочинає серію екскурсій по Херсону виключно українською мовою.

Свого часу ще Д. Багалій відзначав, що південноукраїнські населені пункти не були побудовані на порожньому місці, їх основою стали козацькі і татарські населені пункти і звертає увагу, що модернізаційні процеси які стримко розвивались на півдні відбувались тільки завдяки наявному українському населенню, яке було більш мобільним.

В подальшому Н. Полонська-Василенко, продовжуючи розроблення цієї теми відзначала, що Південь України треба розглядати виключно

українською територією на землях якої розпочиналось «нове життя» і потрібно розглядати Південну Україну як Нову Україну.

Продовження подібного підходу знайшлося і в праці Черемісіна О.В., який визначив перелік того, що і Південь України і міський простір Херсону мають власну проукраїнську специфіку і розвиваючи сутність проблем регіонального розвитку підкреслював, що модернізаційні процеси саме на півдні розпочались раніше і хронологічні рамки теорії модернізації слід перенести на більш ранній проміжок часу у кінець XVIII ст. саме в результаті еволюційних змін на Півдні України.

В Херсоні багато травелерів бачили і чули багатьох українців, які торгували зерном, купували англійський посуд, переходили на європейський одяг тощо, а провладна статистика, навіть, відмітила в описі Херсону те, що за українцями вслід модернізуються й інші національності. Так, наприклад, росіяни перейняли велику кількість україномовних слів, а серби і молдавани майже виключно засвоїли українську мову.

Саме на Херсонщині знайшли продовження народні українські рецепти, наприклад, борщ доповнився томатами, а О. Афанасьєв-Чужбинський пропонував надати томатам південноукраїнське громадянство настільки цей овоч знайшов тут найбільше розповсюдження.

Таким чином, слід визнати провідним фактором в історії Херсона саме український фактор і це надає відповіді на багато інших питань, які відбувались в майбутньому XX ст., оскільки Херсон визнав владу Центральної Ради, Гетьманата Скоропадського і Директорії, а місцеве населення вже у 2022 р. долучилось до широкомасштабн руху спротиву проти російських окупантів.

Насамкінець слід зазначити, що попередній досвід історії Херсона став базовим і неоціненним для нащадків, а тому україноцентричний погляд на його історію заслуговує на особливу увагу на сучасному етапі розбудови демократичного громадянського суспільства в Україні.

Література:

1. Багалій Д.І. Заселення Південної України і перші початки її культурного розвитку. Харків: Союз, 1920. 100 с.
2. Полонська-Василенко Н. Заселення Південної України в половині XVIII ст. Мюнхен: Український вільний університет, 1960. 188 с.
3. Статистическое описание городов. СПб., 1860. 344 с.
4. Черемісін О.В. Міське самоврядування на Півдні України в 1785-1917 рр. Херсон: Олді-плюс, 2017. 589 с.